

Collecció dirigida per Rafael Castellanos i Imma
Tubella

Otto Bauer

Sobre la qüestió nacional

Pròleg d'Eduard Vinyamata

La present edició és traduïda del text francès aparegut a «Pluriel» núms. 1 (1975) i 5 (març 1976).

Traducció d'Enric Pagès, revisada per Gemma d'Armengol

Coberta de Pasqual Giner

1.ª edició: gener de 1979

Propietat d'aquesta edició (inclosos la traducció i el disseny de la coberta) d'Edicions de la Magrana, Apartat de Correus 9487

Imprès a Alfonso Impressors

Carreras Candi, 12 i 14, Barcelona-28

Dipòsit legal: B. 44.882-1978

ISBN: 84-7410-040-2

Pròleg

Penso que fóra força interessant encetar una sèrie de reculls de textos (íntegres o fragmentaris) de teòrics de diverses tendències de l'esquerra, èpoques i nacionalitats que hagin treballat sobre la teoria de la Nació, els moviments nacionalistes o la problemàtica nacional, a fi d'iniciar la constitució d'un fons teòric a l'entorn de la temàtica, i en llengua catalana. Penso també, que paral·lelament a aquest esforç de recuperació dels clàssics d'altres països caldria fer també un esforç per recuperar els clàssics catalans que encara no han estat reeditats actualment; així mateix caldria encoratjar la producció teòrica en aquest camp per part dels que avui es mostren interessats per aquests temes. La teoria de la Nació no deixa d'ésser una teoria encara per fer que només compta amb rudimentàries,

encara que molt importants, aportacions que, d'altra banda, cal posar al dia.

Sense aquesta interpretació del treball dels teòrics que ens han precedit en el temps, no podríem conèixer la realitat de la seva època viscuda ni aprofitar, avui, les seves aportacions per avançar en la comprensió de la realitat i dels fenòmens que aquesta origina.

Cal tenir en compte, però, que les ciències socials, la teoria social, no és pas un catecisme polític que pot ésser superposat como si es tractés d'una plantilla o d'un motlle aplicables a totes les èpoques i a tots els països, sinó que les aportacions fetes representen més una acumulació d'experiències i de reflexions que un treball definitivament acabat i que, amb cada generació, caldrà revisar i superar. D'ací l'interès a aprofitar totes les noves aportacions, d'ací la necessitat de sotmetre-les a la crítica, a la comparació i a la comprovació, d'ací l'interès a continuar investigant, perquè el món evoluciona i moltes vegades aquesta evolució ens fa veure els errors comesos, d'ací, també, l'interès a no deixar-nos vèncer per modes o hàbits ideològics encarcerats per actituds dogmàtiques, ja

que el que importa és progressar en el coneixement de la realitat social.

Hem de tenir en compte, per exemple, que el concepte nacionalista dominant en l'època en què varen ésser escrits els textos que es recullen en aquest llibre, era un nacionalisme vinculat molt directament amb la idea d'estat i de les reivindicacions burgeses, i que a Alemanya, el nacionalisme de les petites nacions era difícilment comprensible. El món capitalista es trobava en plena expansió imperialista i les lluites d'alliberament nacional del Tercer Món no eren conegudes com avui es coneixen. El capitalisme es localitzava i es feia fort en el si d'estats de caire colonial i calia que la classe obrera impedís el reforçament d'aquests moviments expansionistes i barrés el seu pas mitjançant grans internacionals, que com el capital, superaven les fronteres nacionals i s'internacionalitzaven. Avui, el capitalisme ha deixat d'ésser colonialista per a passar a ésser multinacional i mantenir l'estructura actual dels estats plurinacionals. Aquesta nova situació, també explotadora, dominant i alienant i amb un capitalisme que hauria d'anomenar-se en tot cas neocolonialis-

ta, hauria de motivar de nou la reflexió.

Els textos recollits en aquest llibre han estat publicats a la revista francesa «Pluriel». Aquesta publicació universitària especialitzada en la qüestió nacional, les relacions interètniques i els problemes de les minories des de la perspectiva de les ciències socials, és avui una de les poques i més rigoroses revistes sobre aquests temes.

Hem de recordar que el text d'Otto Bauer que enceta aquest recull, *Notes sobre la qüestió de les nacionalitats*, fou traduït de l'alemany per Claudie Weill i publicat al núm. 5 (març del 1976) presentat pel conegut, i recentment desaparegut, especialista Georges Haupt, del qual, juntament amb Michael Lowy, aquesta mateixa col·lecció publicà *Els marxistes i la qüestió nacional*. El segon text, *La qüestió de les nacionalitats i la socialdemocràcia*, són fragments de l'obra del mateix títol d'Otto Bauer seleccionats i traduïts de l'alemany del professor René Gallissot i publicats al núm. 1 (1975). Gallissot treballà sobre la segona edició, la de 1924, de l'obra d'Otto Bauer, perquè conté un prefaci força interessant del qual és reproduït també algun fragment. Els

subtítols són també de René Gallissot i hem cregut que calia respectar-los perquè de segur que ajudaran a la lectura.

Otto Bauer (1881-1935), polític i economista, va ésser un destacat dirigent del partit socialdemòcrata austríac i militant de la seva ala esquerra; dirigí importants revistes polítiques i fou membre destacat de l'austromarxisme; fou ministre d'afers estrangers i un dels teòrics més importants de la Nació.

Teòricament Bauer se situa entre les influències neokantianes i les categories pròpies del materialisme històric; el marxisme aporta una definició del contingut i la inspiració kantiana li forneix les eines per a determinar el continent, és a dir, les formacions socials d'àmbit nacional.

Bauer fonamenta la seva metodologia en la recerca de criteris objectius i operatoris per a precisar el concepte de nació i la realitat que la conforma, l'evolució i la transformació de les comunitats que produiran uns elements que les distingiran d'altres nacions.

El model analític de Bauer resulta ser un model històrico-genètic: la nació és

determinada com una realitat històrica en evolució constant, que es desenvolupa segons situacions específiques, es determina per aquestes i es transforma també segons aquestes mateixes circumstàncies originalment pròpies. La concepció marxista de la història consisteix, per Bauer, en l'establiment de la relació entre el desenvolupament i la diversificació de les cultures nacionals i el desenvolupament de les forces i de les relacions de producció. Com ell mateix va dir «el centre de gravetat de la meua teoria de la nació no resideix pas en la definició de la nació, sinó més aviat en la descripció del procés d'integració que ha fet néixer la nació moderna. Deducir el procés d'integració del desenvolupament econòmic, les modificacions de les estructures socials, i de la divisió de la societat en classes».

Bauer inicià les seves reflexions a l'entorn de la qüestió nacional per causes més o menys fortuïtes, degut a la polèmica que sobre aquests temes es va suscitar a Viena i, en general, dins l'escola austromarxista, a la que es trobava incorporat. Els seus estudis, qualificats per ell mateix como de «sociologia formal»,

eren orientats vers la distinció teòrica entre les diverses formes de societat i l'establiment de la seva interdependència. Bauer, un dels més importants teòrics marxistes sobre la qüestió nacional, inicià els seus treballs sobre la matèria quan Victor Adler l'encarregà d'elaborar un programa nacional oposat al xovinisme burgès. El que havia d'ésser un fulletó es transformà en un volum de cinc-cents pàgines.

L'obra d'Otto Bauer, en conjunt, destaca principalment per un esperit teòric i crític molt lúcida, situat dins de la més clara tradició marxista, i refusa sotmetre's als imperatius conjunturals i al conformisme ortodox. Com deia el malaguanyat Georges Haupt l'obra de Bauer és molt important, indispensable per a tota recerca històrica i teòrica sobre la qüestió nacional, amb la condició de saber utilitzar les seves aportacions.

En el camp marxista, existeix un divorci important entre els autors contraris a tota reivindicació nacional, creguts que només són les classes socials els motors de la història i un petit sector, actualment marginat per les tendències marxistes dominants, que encetà anàli-

sis molt interessants quant a la qüestió nacional i establí les bases per a comprendre, des d'un punt de vista marxista, les lluites d'alliberament nacional i popular. Les aportacions a l'entorn de la qüestió nacional d'aquests primers autors marxistes varen restar estroncades per una praxi política que negà el dret de les nacions i per la preponderància teòrica d'un marxisme incapaç de comprendre la qüestió.

Avui, aquella herència és recollida per alguns autors, molts dels quals procedeixen del pensament marxista, com els que es reagrupen al voltant de «Pluriel», entre alguns altres, i és en aquest sentit que la col·lecció «Alliberament» presenta avui al lector català aquesta antologia de textos d'Otto Bauer.

Eduard Vinyamata

Notes sobre la qüestió de les nacionalitats¹

1. — LA NACIÓ

En el primer suplement a la «Neue Zeit», Karl Kautsky, el meu venerat mestre, ha sotmès a una crítica molt severa els meus estudis sobre la qüestió de les nacionalitats. Els motius que vaig tenir per a escriure'ls eren dobles: el meu interès per la concepció materialista de la història, que jo ja havia tractat des de determinats angles, i la necessitat d'una presa de posició global i concreta a partir dels problemes nacionals que, a Àustria, dominen la vida política i, a d'altres estats, tenen una incidència cada vegada més marcada sobre les lluites polítiques.

1. *Bemerkungen zur Nationalitätenfrage*, «Neue Zeit» XXVI, Bd. 1, 6 març 1908, p. 792-802.

Marx i els seus deixebles no han pogut sotmetre llur concepció materialista de la història a prova, més que en alguns dominis de la recerca històrica. En primer lloc ha estat orientada envers la comprensió de la història de les lluites polítiques i socials, de les mutacions de l'ordre jurídic i estatal en relació amb el desenvolupament econòmic. En aquest nivell, el lligam entre la «base» econòmica i la «superestructura» ideològica és immediat, no cal doncs analitzar les idees directrius del mètode històric de Marx, exposades en algunes frases concises però molt significatives.

Es cert que més tard hem après a considerar sota un angle nou determinats dominis parcials de la ciència i de la filosofia, de la literatura, de l'art i de la religió. Durant molt de temps, ens hem limitat, pel que fa a aquestes esferes de consciència, a examinar-ne només el pensament fenomenològic, bo i negligint-ne, per regla general, o considerant-ne només d'una manera fortuïta, per sobre de les dades del pensament, la intenció general i la càrrega afectiva latent. Efectivament, ens pensàvem poder passar per alt l'examen sistemàtic dels conceptes inhe-

rents als principis de la concepció materialista de la història, i de llur ordenació. Però per més important i fructuós que sigui aquest treball, no podem acontentarnos-en. Hem de resituar en el context que ens ha ensenyat a descobrir el mètode marxista de recerca històrica, tots els fenòmens de la consciència humana, no només llur contingut manifest i volitiu, sinó també llur contingut efectiu i les seves modalitats, no solament llur contingut en general, sinó també les formes específiques sota les quals apareix aquest contingut. Per tal de poder-ho fer, no cal afegir a la concepció materialista de la història un element nou que li ha estat fins llavors estrany; n'hi ha prou a desenvolupar allò que està resumit en ella, de desplegar allò que conté en embrió.

D'aquesta manera, arribarem en primer lloc a una sociologia formal, és a dir, a fer una distinció exacta entre les diverses formes de les associacions socials i també de les institucions. Aquesta teoria de les formes socials esdevindrà llavors un mètode d'examen empíric dels continguts materials històrics de consciència, mentre aprendrem a comprendre, d'una banda, l'aparició de les diver-

ses formes dels grups socials, a través de les mutacions de les forces productives i de les relacions de producció, i de l'altra, com cadascun d'aquests innumbrables grups socials representa l'individu històric concret sota una de les formes de la seva determinació, com en resulta la multiplicitat dels caràcters individuals, la particularitat de cada individu, l'especificitat del seu pensament, de la seva manera de sentir, de la seva voluntat. Veurem com cada individu és inclòs en un d'aquests innumbrables grups; com a través de cada individu s'arriba encara a d'altres grups. Així, la doctrina de les formes socials no és altra cosa que la doctrina de les mediacions entre el desenvolupament dels processos i de les relacions de treball, i les dades concretes de la consciència individual, que són els fenòmens empírics immediats de la història.

Aquesta sociologia formal ens permetrà de distingir a nivell conceptual dues classes de fenòmens socials, però també de comprendre les lleis de llur interdependència. El lligam dels individus amb un grup pot provenir del fet que una mateixa força és exercida o s'exer-

ceix encara sobre cada un d'ells d'una manera determinant a través d'una forma d'existència, d'un destí compartit (cal tanmateix fer ací la distinció entre experiència i proves comunes o simplement similars). El lligam que uneix el grup no és ací una norma que s'imposa als individus des de fora, sinó una força interna: el fet que el pensament i l'acció de cada un fa sorgir entre altres forces i que viu no solament en ell, sinó en cada un dels altres membres del grup. Allò que és «meu» és el «seu» de cadascun dels altres membres del grup. Anomeno «comunitat» aquesta mena de grup. D'altra banda, els homes també estan lligats els uns als altres per normes expressives: per regles d'acció (els costums, el dret), per regles d'associació de representacions (la ciència), per lleis d'associació de representació de complexos fonètics (la llengua), etc. (Cal encara fer ací la distinció entre les regles necessàries, ancorades en l'esperit de les lleis de la consciència humana que només es desenrotllen, certament, en el curs del desenvolupament històric, i les regles arbitràries que només poden tenir valor per a determinats grups.) La submissió a les mateixes re-

gles reuneix els individus en un grup. Anomenaria societat aquest tipus de grup. Distingir les diferents formes de comunitats i de les societats i descriure llur interdependència, aquesta serà la tasca de la teoria de les formes socials.

Las meves investigacions sobre l'essència de la nació provenen d'aquest tipus d'estudis. Però les necessitats pràctiques de la lluita política m'han impedit de prosseguir-les sistemàticament. Des de fa alguns anys, la lluita de la socialdemocràcia austríaca es veia entrebanca da per les lluites destructores de potència entre nacions i més d'un fet ens feia tèmer que la classe obrera no fos un dia involucrada en les baralles nacionals, que la unitat i la cohesió de l'exèrcit proletari no fossin un dia disgregades pels conflictes nacionals. En aquestes circumstàncies, he considerat que el meu deure era publicar els resultats provisionals de les meves recerques sobre la qüestió de les nacionalitats, per bé que jo fos perfectament conscient del caràcter parcial i incomplet de la documentació que jo havia aplegat per a l'obra. En aquestes circumstàncies, no em podia permetre el dret de sobrecarregar el meu llibre amb

recerques metodològiques difícils per tal de no posar traves a la seva eficàcia política immediata. Així, he hagut de publicar la meva teoria de la nació, sense aquest seguit de reflexions que tanmateix en són la base: sense esbossar, com estava previst, una teoria de les formes socials, sense desenvolupar la teoria dels grups socials, de les mediacions entre les forces productives i l'individu, potencialment continguda en la concepció materialista de la història.

Certament, l'autor d'un llibre no pot exigir que el lector es preocupi de la gènesi dels seus conceptes, però m'ha calgut contar la història del meu llibre per a dilucidar les diferències entre les concepcions que Kautsky i jo tenim de la nació.

En efecte, Kautsky considera que l'error principal del meu llibre —el que explicaria gairebé tots els altres— és el meu refús «de reconèixer que el lligam o més aviat que el més fort dels lligams que uneixen les nacions, és el que és més evident: la llengua». Cita algunes frases extretes del primer paràgraf, on constato que existeix un cert nombre de pobles diferents que parlen la mateixa llengua,

mentre que els jueus sense llengua comuna formen, de tota manera, una nació i afegeix: «Això és tot el que Bauer en diu.»

Aquesta presentació és inexacta. El primer paràgraf del meu llibre no conté res més que unes observacions d'introducció que fan al·lusió al problema de l'essència de les nacions però no intenta de cap manera resoldre'l encara. És només a partir d'aquest punt que em dedico a examinar la documentació actual que permet d'elaborar una tal solució i per tal de fer-ho he recorregut a la història alemanya. Les mutacions lingüístiques hi apareixen com a conseqüència, però també com a instruments de les modificacions en el mode d'existència de la nació. Del pas a l'agricultura sedentària, del desenvolupament de la propietat privada de la terra, de l'esclatada de la nació en petits grups localitzats que tenen una economia agrària i domèstica i que ja no estan lligats entre ells per cap intercanvi, se'n segueix una diferenciació de la llengua en múltiples dialectes de tal manera que a hores d'ara, el pagès de l'Alta Francònia i el de la Baixa Francònia, encara que d'una mateixa extrac-

ció, no es poden entendre si no és en una llengua apresada a escola i que els és estranya a tots dos: la llengua escrita que és el nou alt alemany.² A més, la història alemanya, ens ensenya com la tendència a crear una llengua unitària prové dels intercanvis entre les classes dominants —els cavallers primer, després la gent il·lustrada— i com la llengua unitària esdevé la llengua materna de tot el poble, gràcies a un canvi total de totes les relacions socials —en primer lloc sota la dominació del capitalisme modern, després del socialisme.

2. Kautsky recusa el postulat segons el qual les «branques» (*stämme*) germàniques, són eixides d'un mateix poble, els dialectes alemanys d'una mateixa llengua. Considero que aquesta hipòtesi no ha estat encara refutada i no és pas superflua. Però si Kautsky no vol admetre-ho, no podrà negar que els membres del poble alemany que són molt diferents pel dialecte, els costums, els hàbits de vida i la corpulència són eixits de «branques» alemanyes en el curs d'un procés de diferenciació que ha començat amb les primeres llurs de la història. A quina formidable diferenciació ha estat sotmesa per exemple la branca franca o la saxona! I ací no estic pensant solament en les ramificacions que ara s'han integrat en nacions estrangeres, sinó en la diferenciació a penes mig avançada en el marc mateix de la nació alemanya. Per a la meua teoria de la nació, cal tenir en compte aquest fet.

És sobre aquest fonament empíric que desenvolupo la meua concepció de la relació entre nació i llengua; cal, doncs, cercar-la no pas en el primer, sinó en el desè paràgraf del meu llibre. En aquest paràgraf he demostrat àmpliament i en diverses ocasions que la nació és obligatòriament una comunitat de llengua i el perquè. Sobre aquest punt entre Kautsky i jo, no hi ha, doncs, cap diferència. Però no em puc quedar en la constatació que cada nació necessita una llengua comuna (a tots els seus membres). Més aviat em pregunto per què és precisament aquest grup de persones i no pas un altre grup, més vast o més petit, que fa servir la mateixa llengua. La qüestió de saber quina força dibuixa les fronteres de la comunitat de llengua mena al concepte de comunitat d'intercanvis, i si se cerca què és el que determina les fronteres de la comunitat d'intercanvis s'arriba, a través del concepte de comunitat de cultura, al concepte de comunitat de destí.

D'aquesta manera, és clar, a mi també, la llengua comuna se'm presenta com una característica de la nació, però com «un mitjà de segona categoria»: «una història comuna com a causa activa, una

cultura i un origen comuns com a mitjà de la seva influència, la llengua comuna com a instrument de la mediació de les valors culturals, simultàniament factor de llur creació i produït per elles». Doncs, no nego pas que la nació és comunitat lingüística, però cerco darrere la llengua el fet que la produeix, que en suscita les seves mutacions i en determina els límits de la seva validesa. Igual que Marx cerca al darrere d'«el moviment real però no perceptible pels sentits», darrere les «formes visibles» del procés econòmic, la seva «natura interna», la «relació real», la comunitat de llengua que —com digué Kautsky— «és evident», per mi no és més que «la forma visible» de les constel·lacions socials més complicades que, com diria Marx, «se situen darrere seu», «es manifesten» en ella, és a dir, les úniques que permeten de comprendre-la.

La meua anàlisi del concepte de nació descobreix la *comunitat de cultura* darrere de la *comunitat de llengua*. Però ací intervé, en la fase de la propietat privada, un moviment contradictori: d'una banda la dislocació progressiva d'una cultura nacional unitària —poc ens im-

porta que es tracti de la del poble germànic o de la d'origen francès— en nombrosos grups culturals més petits, clarament separats els uns dels altres; d'altra banda, la reunificació progressiva d'aquests grups més petits en una cultura nacional unitària. Cal estudiar aquest procés de ressorgiment de la unitat cultural (i doncs lingüística) de la nació si es vol comprendre l'esdevenidor de les nacions modernes. He cercat les forces que lliguen entre elles les parts que s'havien separat, els productes de la dislocació de les antigues nacions fundades sobre la comunitat d'origen i el comunisme primitiu. He descobert que en un principi, en la societat feudal i en la societat capitalista, només s'exercien sobre les classes dominants. La comunitat de cultura que servia de la llengua comuna com a instrument feia de les classes dominants —i només d'elles— una comunitat nacional unitària, estrictament delimitada, mentre que les classes populars treballadores vivien encara endarrerides i separades en l'espai, eren excloses de l'experiència comuna, i conseqüentment de la llengua comuna de la nació. L'anàlisi

de la gènesi de la nació moderna, l'examen de la força que torna a soldar entre ells els membres centrífugs, ens porta a reconèixer que en una etapa determinada del desenvolupament, només les classes dominants són relligades en una comunitat nacional, i doncs, que només llurs membres són co-nacionals mentre que les capes populars i treballadores no constitueixen més que el *pla posterior* de la nació. A açò, Kautsky objecta que són sovint els pagesos precisament els qui s'han mostrat els guardians més fidels de les especificitats nacionals. Però si no es pot espoliar el camperol de la seva nacionalitat, és perquè aquest, tancat en un cercle cultural tan restringit, no ha pogut integrar-se a cap comunitat d'intercanvis més amples: ha protegit així el seu particularisme local contra la cultura i la llengua de tot poble estrany, però això romanent en principi exclòs d'aquest gran moviment que ha unit entre elles les comunitats de cultura restringides i localitzades en una nació moderna unitària. El fet que el pagès conservi les particularitats nascudes d'un llarg procés de diferenciació a partir de la nació unitària del passat, no invalida la

constatació que, en haver estat durant segles en el mateix estat de desenvolupament, ha estat exclòs del procés d'unificació en el curs del qual ha aparegut la nació unitària actual i del futur. És per això que m'he pres la llibertat de qualificar-lo de pla posterior de la nació.

Només els trasbalsaments socials sota la dominació del capitalisme modern permeten al procés en el curs del qual es funda o més ben dit es torna a fundar la unitat cultural de la nació, d'incloure les classes populars treballadores. Però aquest moviment es presenta sota dues formes: entre les nacions històriques que comporten classes dominants i classes dominades, significa que les capes populars treballadores també conquereixen llur participació en la cultura nacional ja existent. En canvi, entre les nacions sense història que només es componen de classes dominades i explotades, significa que no es tracta d'una cultura fundada sobre la transmissió d'elements culturals ancestrals, sinó de l'aparició d'una cultura nacional viva i que avança. Per tant, en les dues categories de nacions modernes, la lluita de classe del proletariat també adopta un

contingut nacional diferent, en cadascuna de les dues categories, ella acompleix una funció diferent en la gènesi de la nació moderna. Kautsky ha passat completament de llarg d'aquesta distinció essencial per a la meua teoria de la nació. He qualificat la lluita de classe del proletariat de política evolucionista-nacional per a assenyalar que és a través de la lluita de classe que la classe treballadora de les nacions històriques conquereix la participació que li correspon en la cultura nacional actual del seu poble. I Kautsky objecta que pretendre això pel que fa al cas dels eslovènics no tindria cap sentit —precisament els eslovènics que són una nació sense història i per als qui la pujada de les classes populars inferiors revesteix tota una altra funció en el desenvolupament que en el de les nacions històriques.

Però el blasme principal que Kautsky dirigeix a la meua visió del contingut nacional de la lluita de classes és una altra: pensa que el proletariat lluita per apropiarse de la cultura internacional i no pas de la cultura d'una comunitat nacional determinada i una de les faltes essencials del meu llibre fóra que jo no

separo els elements de cultura nacionals i internacionals, que jo no concebo la cultura més que com a cultura nacional però que no tinc prou en compte el seu caràcter internacional.

Kautsky arriba a aquesta crítica de la manera següent: veu la cultura de les diferents nacions com un tot i separa els elements de cultura en dos grups. El primer grup comprèn els elements de cultura que són comuns a totes o a algunes nacions —la cultura internacional—; el segon comprèn els elements de cultura particulars de cada una de les nacions —les cultures nacionals específiques. I així pot dir que els elements de cultura internacionals constitueixen una part sempre en augment de la cultura global i que la classe obrera hi aspira de la mateixa manera que aspira a una cultura nacional específica.

El meu pensament, en canvi, no parteix d'una distinció conceptual dels elements de cultura segons llur domini de validesa sinó d'una exposició històrica de les relacions entre les diferents cultures nacionals. A partir de la part històrica del meu llibre —en els paràgrafs dedicats a la societat feudal, als inicis del

capitalisme i a la societat socialista— he mostrat com una nació absorbeix els elements de cultura que li són estranys, que han sorgit primer en el terreny d'una altra nació. Després, en el resum teòric, he qualificat generalment aquest procés d'«anivellament material dels continguts de cultura» i també he exposat el cas límit extremat de la unió de diverses cultures que s'exerceixen amb la mateixa força sobre l'individu, el cas del «mestís cultural». Finalment, he dedicat un capítol especial, els paràgrafs 12 i 13 del meu llibre, a provar que aquesta penetració d'elements de cultura estrangera, i, doncs, la internacionalització de la cultura, no s'ha de combatre. El retret segons el qual no tinc en compte el caràcter internacional de la cultura moderna no té, doncs, cap fonament. Però jo no m'he acontentat d'establir la distinció lògica entre els continguts de consciència nacional i internacional, sinó que a més he tractat de descriure el procés psicològic d'absorció d'elements culturals estrangers. Per força he hagut de constatar que les ideologies de cada nació no exerceixen solament llur influència en l'espai quan són represes per d'altres nacions, sinó

que persisteixen també en el temps, en la mesura que determinen el desenvolupament de la ideologia de llur pròpia nació per a sempre més. Si en un grau de desenvolupament més elevat de la societat apareixen noves concepcions i nous tipus d'idees, aquestes entren en relació amb els continguts de consciència tradicionals de la nació, sovint amb conflictes entre ells i per això mateix sofreixen modificacions; suposant que els mateixos elements de cultura siguin represos per diverses nacions, en cadascuna de les nacions entren en relació amb altres continguts de consciència i adquireixen una coloració nacional particular a través de la lluita amb la ideologia específica determinada per tota la història de la nació. Aquesta constatació recolzada sobre innumbrables observacions de detall, no és sinó una de les manifestacions de la llei general de la *continuïtat de la consciència humana, la apercepció nacional* que he descrit no és més que una de les manifestacions particulars d'una llei general en psicologia. Cal no negligir aquest fet si hom vol comprendre per exemple per què la manera de viure, la literatura i l'art i també els ele-

ments de cultura que Kautsky engloba sota el terme de cultura tècnica, per què el capitalisme i el socialisme adopten necessàriament unes formes molt diferents entre els anglesos, els francesos o els alemanys, malgrat la similitud relativa de les forces implicades; Kautsky no pot explicar aquestes diferències per les diferències de llengua. Per bé que les lleis de la forma de producció capitalista exerceixen pertot arreu una influència idèntica, les ideologies es presenten diferentment perquè les mateixes forces del capitalisme operen sobre un material psíquic que difereix de país a país, diferència fundada en l'especificitat del desenvolupament històric de cada nació; només aquesta constatació permet d'explicar els fenòmens concrets de la nostra vida espiritual, només ella ens allibera de la il·lusió del caràcter nacional inexplicable de la mística de l'ànima popular. Però ens mostra també que la cultura internacional deduïda abstractament pels teòrics de moltes cultures nacionals específiques, no existeix enlloc de manera autònoma i que de fet només pot manifestar-se en cadascuna de les cultures nacionals. Les cultures nacionals són també

els continents de la cultura internacional, és a dir, dels elements de cultura comuns a totes o a moltes nacions. De la mateixa manera que la consciència en general no es manifesta més que en la consciència d'un gran nombre d'individus, la cultura internacional no es manifesta més que a través de les cultures nacionals particulars. Els teòrics poden, amb tot el lleure, distingir els elements de cultura segons el domini en el qual s'exerceixen i arribar així a diferenciar cultures nacionals i internacionals; però ressaltar conceptualment els elements de cultura comuns a totes o a algunes nacions no pot amagar el fet que no hi ha enlloc cap altra cultura que no sigui la nacional i que la cultura internacional no pot ésser altra cosa que la quinta essència dels elements comuns a les diferents cultures nacionals. No es poden abolir les diferències entre les cultures nacionals perquè no es pot suprimir la història de les nacions. És per això que la lluita de classe del proletariat és una lluita per la possessió de la cultura nacional.

En el debat sobre el concepte de cultura nacional, l'absència d'una confrontació amb les línies de pensament que re-

cobreix la concepció materialista de la història es fa sentir cruelment. Una teoria de les formes socials indicaria que els fenòmens ideològics subsegüents no són explicables si no es relacionen els continguts de consciència resultants de les noves relacions de producció amb els elements de cultura transmesos, arrelats en les relacions de producció de les èpoques passades. Això seria el fonament teòric general de la nostra teoria de la apercepció nacional, que al seu torn constitueix el fonament de la nostra teoria de la funció de la lluita de classe del proletariat en l'esdevenidor de les nacions.

L'absència d'una teoria de les formes socials es fa sentir encara més si passem del concepte de comunitat cultural al concepte que se situa a l'esglaó immediatament superior, el de la *comunitat de destí*. Quan Kautsky pretén refutar la meua definició de la nació declarant que el municipi, l'Estat, el gremi, el partit, la societat anònima són també comunitats de destí, només pot fer-ho perquè es refereix al mot comunitat de destí sense tenir en compte els límits rigorosos que he donat a aquest concepte. Car en la meua terminologia, les constel·lacions socials esmen-

tades per Kautsky són fenòmens no pas de comunitat de destí en el sentit que jo els dono. És cert que existeixen al si de la nació comunitats de destí més restringides; però jo he demostrat en el paràgraf 10 del meu llibre que, per a matisar el concepte de comunitat de destí restringida en relació a la nació, la dificultat prové únicament del fet que aquella, la comunitat de destí restringida, representa en realitat un estadi específic en el desenvolupament cap a la nació autònoma; «rerafons» de la nació; la seva subsistència dura el temps que triga en ser englobada, ella també, en la tendència a constituir una nació unitària. Aquestes comunitats restringides són «els productes residuals de la nació comunista del passat i el material de la nació socialista del futur». Si el procés d'unificació nacional no les engloba, esdevindran nacions independents a l'interior de la nació.

De la comunitat de llengua hem accedit a la comunitat de destí passant per la comunitat de cultura. Si tornem endarrere a partir de la comunitat de destí passant per la comunitat de cultura, arribem per una banda a la societat lingüística eixida de la comunitat de cultura

i de l'altra a la *comunitat de caràcter* ja que la similitud del destí suscita la similitut de caràcters.

Kaustky intenta refutar empíricament la meua definició de la nació en tant que comunitat de caràcter subratllant les grans diferències entre els caràcters individuals al si de cada nació moderna. Però aquesta temptativa només la pot fer perquè entén el concepte de comunitat de caràcter en el seu sentit provisional, segons l'he definit al paràgraf 1 del meu llibre i no segons l'accepció més concisa que ha adquirit al paràgraf 10. Perquè ací, comunitat de caràcter ja no té el sentit de semblança empírica dels caràcters individuals, correspon al fet que una força comuna a tothom ha contribuït a la seva formació, per diferents que hagin estat les altres forces que s'hi han interferit. El caràcter individual és el resultat de nombrosos components. Un d'aquests components —el destí nacional, la cultura nacional— ha contribuït a modelar la particularitat individual de tots els nacionals; allà on els altres components són semblants hi apareixeran caràcters semblants, allà on els altres components són diferents, els caràcters individuals ei-

xits de llur influència combinada amb la del component semblant seran molt diferents. Però la comunitat d'un d'ells, del component nacional, reuneix tanmateix aquests individus empíricament completament diferents en una comunitat de caràcter.

La veritat és que ens podríem demanar si el concepte insípid de comunitat nacional de caràcter, totalment diferent del concepte vulgar, no és inútil. Només la teoria de les formes socials de la qual la meua teoria de la nació reprèn els conceptes pot respondre aquesta pregunta. Ens ensenyarà que per a lligar el pensament i les sensacions, la volició i l'acció dels individus —o sigui el contingut immediat de tot procés social i per tant el punt de partida de tota investigació històrica— al desenvolupament de les forces productives i de les relacions de producció, cal examinar cada persona aïlladament segons totes les modalitats de la seva determinació per les lleis i, en funció d'això, col·locar-la en alguna d'aquestes comunitats de caràcter que resulten de la lluita de la humanitat amb la natura. Després, la diferència individual s'explica per la diversitat de condicions de pro-

tecció d'aquestes diferents comunitats de caràcter. És per això que el descobriment d'aquestes comunitats de caràcter és una de les primeres tasques de la història com a ciència.

La comunitat lingüística de Kautsky és una societat, la meua comunitat de caràcter és una comunitat. La meua teoria de les formes socials ens mostrarà que cal considerar les societats en llur relació amb les comunitats, i que no poden ésser enteses més que com a instaurades per comunitats. Espero poder publicar-ne ben aviat les idees fonamentals. Fins llavors, he d'ajornar la confrontació decisiva amb Kautsky. Però el fet que la crítica de Kautsky ens faci tornar als conceptes i a les línies de pensament que sostenen tota la meua teoria, demostra tant la profunditat de la crítica de Kautsky com la justesa dels fonaments del meu sistema: m'ataca precisament allà on, per raons externes i fortuïtes, no he pogut encara afermar la meua posició i fer-la inatacable.

2. — L'ESTAT

El desacord entre la teoria de la nació de Kautsky i la meua determina també el nostre desacord pel que fa a la concepció de la relació entre la nació i l'Estat. De la mateixa manera que Kautsky redueix la nació a la comunitat lingüística, atribueix el principi de les nacionalitats a les dificultats lingüístiques de l'Estat de nacionalitats. Amb motiu de les dificultats de comprensió entre els seus membres, l'Estat de nacionalitats és menys eficaç i per consegüent no pot subsistir. No conec cap cas d'Estat de nacionalitats que només hagi ensopegat en les dificultats purament tècniques de comprensió; precisament els violents conflictes lingüístics d'Àustria m'han ensenyat que la lluita lingüística permet que surtin a llum problemes i controvèrsies molt més profundament soterrats. Si només es tractés del problema tècnic de la comprensió, tots els conflictes lingüístics podrien ser resolts fàcilment, la ineficàcia relativa a l'Estat de nacionalitats seria molt fàcil de pal·liar. La violència de les lluites lingüístiques i la dificultat per a resoldre-les,

radiquen precisament en el fet que la nació és més que una simple comunitat lingüística.

És per tal com no comprenc en absolut per què Kautsky pretén que menystinc la força del principi de les nacionalitats. La imatge de l'estructura política de l'Europa socialista que jo he esbossat al paràgraf 30 del meu llibre no es distingeix en cap punt del quadre que desenvolupa Kautsky a la fi del seu article. He anat encara més lluny i he intentat de mostrar amb detall quines tendències poden fer plausible, fins i tot a l'interior de la societat capitalista, l'enfrontament dels vells Estats de nacionalitats. Em quedaria molt estranyat que hom pogués trobar en aquestes investigacions que, per a qualsevol patrioter, són un sacrilegi, la més petita traça de l'«amor» particular envers l'Estat de nacionalitats de què m'acusa Kautsky.

Però de fet, el resultat d'una recerca no gens lleugera i per tant per això més lúcida, és que l'esfondrament de l'Àustria, en la societat capitalista, no és gaire versemblant, només podria esdevenir-se en el curs d'un trasbals imperialista mundial que el proletariat de tots els països no po-

dria ni desitjar i que no pot incloure en els seus càlculs polítics. En resulta per a la socialdemocràcia austríaca el deure de lluitar en primer lloc a l'interior del marc estatal que actualment existeix, per a una reglamentació de las relacions jurídiques nacionals que correspongui de la millor manera possible als interessos de classe i a la ideologia de classe dels treballadors. Ja sé que estic d'acord amb Kautsky pel que fa a l'objectiu d'aquesta lluita. Però Kautsky subratlla els límits de validesa de l'autonomia nacional i cerca de crebantar la nostra fe en la possibilitat de portar a terme les nostres reivindicacions.

Kautsky afirma en primer lloc que l'autonomia nacional no pot resoldre tots els problemes nacionals. Jo mateix he afirmat molts cops que el problema nacional no podria ésser completament resolt en la societat capitalista. Però debats molt vius es donen a hores d'ara a «Der Kampf» per tal de saber si els límits de l'autonomia nacional no van més lluny que no sembla a primer cop d'ull. M'accontento ací de remetre-us a aquests debats.

Després, Kautsky combat la idea se-

gons la qual la instauració de l'autonomia nacional suprimiria els obstacles a la conquesta per part del proletariat d'adquisicions pràctiques, d'ordre econòmic i sociopolític. Qualsevol que hagi llegit el capítol final del meu llibre on exposo sense por quins són els entrebancs que s'oposen a aquests resultats a l'estadi suprem del desenvolupament capitalista, no podrà creure que algú me n'hagi d'ensenyar. Però fins i tot el mateix Kautsky no ens aconsella de veure en aquesta objecció una raó per a renunciar a la lluita per l'autonomia nacional. I l'autonomia nacional suprimirà almenys el perill més immediat per al proletariat: l'amenaça que fan planar sobre la unitat de l'exèrcit proletari les lluites nacionals de poder.

Kautsky dubta en fi que l'administració local autònoma —fonament de l'autonomia nacional— pugui ésser conquerida en contra de la resistència de la burocràcia i de la burgesia. He resumit els punts cabdals d'allò que volia dir sobre aquest assumpte, en el número 4 de «Der Kampf». Aquí Kautsky menysté les dificultats de l'Estat de nacionalitats: una greu crisi estatal que ha durat deu anys ha ensenyat als detentors del poder

que, certament, no abandonaran del tot l'administració interior, però que hauran de compartir-la amb el poble organitzat en corporacions autònomes, simplement per tal d'assegurar la supervivència de l'Estat. Mentre la nostra administració no tingui bases enterament noves, l'Estat no tindrà assegurada la continuació un dia més; qualsevol reforma administrativa burocràtica ensopega amb els conflictes nacionals; la necessitat estatal d'una reestructuració de l'administració ha de convergir amb la idea democràtica d'una administració local autònoma perquè pugui ésser salvat l'obstacle dels conflictes nacionals. Cercles burocràtics molt influents ja s'han adonat que el conflicte de l'autonomia de la Bohèmia germànica que dura des de fa alguns decennis només pot ésser resolt d'aquesta manera, no pas que la nostra burocràcia sigui particularment «dotada», però la impotència de l'Estat li imposa també la dialèctica. La potència del principi de les nacionalitats és tan forta que les necessitats obliguen l'Estat de les nacionalitats a apropar-s'hi. I l'autonomia nacional no és altra cosa que el

principi de nacionalitats a l'interior de l'Estat.

Més sigui el que sigui el pensament que puguem tenir sobre les qüestions que incideixen en el futur, és molt important per mi saber-me d'acord amb Kautsky en l'afer de les nostres reivindicacions, sobre el resultat pràctic del meu llibre ara com ara. I tanmateix, les nostres divergències d'opinió tenen, potser, llur origen més profund en un problema *tàctic*. Lluitem tots dos per una tàctica unitària i coherent del proletariat de totes les nacions. Kautsky pensa que el millor que es pot fer per a aconseguir-la és subratllar el caràcter internacional de la cultura moderna, reduir la nació a una simple comunitat de llengua i deplorar que les diferències lingüístiques siguin un obstacle a la comprensió i a l'acció unànime de les classes i dels pobles. Per la meva banda, jo penso que només podrem vèncer el nacionalisme burgès, la força del qual desvia igualment alguns camarades del nostre camp, revelant el contingut nacional de la lluita del proletariat, la significació de la lluita proletària internacional en pro del desenvolupament i

l'expandiment de la nostra comunitat nacional de cultura, i mostrant a tothom que en el camp de batalla on les classes socials mesuren llurs forces es decideix també el bé i el mal, la grandesa exterior i la riquesa interior de les nacions. Així nosaltres derrotarem el nacionalisme en el seu propi terreny. L'art de la guerra ens ensenya que no s'ha de recular davant l'enemic, sinó que cal portar la guerra al seu propi territori. Fins i tot en la lluita contra el nacionalisme podem anar a l'escola de Hegel, el mestre del nostre mestre, que fa precedir una de les seves grans *Refutacions* amb els mots següents: «Tota veritable refutació ha d'endinsar-se en els punts forts de l'adversari i situar-se en el camp d'exercici de la seva força, atacar-lo allà on ell no aporta res a la causa.»

La qüestió de les nacionalitats i la socialdemocràcia¹

1. — *TEORIA DE LA NACIÓ: SIGNIFICACIÓ GENERAL I FACTOR LINGÜÍSTIC*

La qüestió nacional apareix com el punt central dels debats entre els partits socialistes europeus; a Àustria i a Rússia, fins i tot és el més greu de tots els problemes interns. El meu llibre és una recerca marxista sobre aquest fenomen complex fet de forces socials contradictòries; va ser escrit quan la revolució russa del 1905 no era acabada amb ocasió de la crisi que va somoure l'imperi austro-hongarès el 1905: les classes dominants de les nacions històriques

1. *Die Nationalitätenfragen und die Sozialdemokratie*, Verlag der Wiener - Volksbuchhandlung, Viena. XXXII, 576 pàgines, 2.ª edició 1924.

(alemanys a Austria, magyars a Hongria) reprimien encara més els eslaus (...)

La meua definició de la nació com una comunitat de caràcter a partir d'una comunitat de destí troba una oposició forta en el camp marxista, a conseqüència d'una gran malfiança envers el que és el caràcter nacional. Si el capitalisme ha anivellat les diferències materials entre les nacions, les particularitats nacionals es conserven tanmateix en l'art, la vida intel·lectual, les lletres i la filosofia, les ciències, etc. Les classes socials reaccionen diferentment segons el caràcter nacional, que és un fet d'anàlisi psicològica, una estructura fonamental de l'esperit, que es manifesta per mitjà de diferències en el coneixement, el pensament, la poesia, la música, l'estil de vida, les habituds de vida, i, doncs, en la vida col·lectiva de les nacions. És el caràcter nacional el que dona el contingut específic de la història nacional, ell mateix deriva de la història (...)

Kautsky ha reconegut l'exactitud de la meua concepció pel que fa a la comunitat de destí i a la comunitat de cultura, però em retreu d'haver oblidat la comunitat de llengua. I és que la llengua

es diferencia com la comunitat cultural, és una manifestació de la diferenciació cultural. Cada branca d'un poble originari que s'ha dividit, pren un parlar diferent. Així, després de l'edat de la recol·lecció i de la caça, un poble de pastors i de caçadors es fa sedentari i es divideix en nombroses branques; per a cada branca comença un moviment de diferenciació cultural amb un parlar diferent. Cada branca d'agricultors constitueix una col·lectivitat de destí rural que és alhora una col·lectivitat cultural amb una parla pròpia. És el temps dels «parlars» (...)

Amb el desenvolupament del comerç i de l'economia monetària, es constitueix un mercat més ample, els intercanvis estableixen noves relacions, es forma una nova comunitat de vida i els parlars s'integren els uns en els altres per formar un dialecte. Després, les societats de classes, les dominades pel senyor feudal o per la burgesia, tenen una cultura, però només les classes dominants participen en aquesta cultura intel·lectual; la llengua escrita apareix aleshores com un fenomen de classe superposat als parlars pagesívols i als dialectes regionals. La nació moder-

na produeix una nova integració lingüística i la llengua escrita esdevé la llengua de tots, per assimilació dels dialectes populars realitzada per l'escola, l'administració, la difusió dels escrits, és per absorció de la llengua o de les llengües populars que la llengua sàvia esdevé llengua nacional (...)

En la formació de les llengües, el que és fonamental són els processos d'integració i de diferenciació social. Així, els txecs es distingeixen, per la llengua, dels croats i dels serbis, ells mateixos separats, els russos dels ucraïnians, ells mateixos també igualment separats, o els danesos dels noruecs. *La comunitat de llengua és, doncs, el producte de processos molt complicats de diferenciació i d'integració.* La comunitat de llengua està relacionada amb la comunitat de destí i es troba inseparable de la comunitat de cultura. Les divergències en el destí històric produeixen diferències culturals i lingüístiques indissociables.

Més pregonament les diferències de llengua són el resultat de la diferenciació del gènere de vida, del treball, de l'organització social acompanyada per la diferenciació cultural en el curs de la histò-

ria en pobles eixits d'una mateixa capa comuna. Especialment les generacions barregen per herència els llegats de les classes dominants anteriors (...)

La llengua nacional és una de les modalitats de la comunitat de caràcter, una de les formes de diferenciació de la comunitat de cultura, un dels productes de la comunitat de destí nacional. La nació és una comunitat de llengua com diu Kautsky; això és cert, però no ho és tot. Cal també a continuació mostrar el lligam entre la formació de la llengua i el desenvolupament de les formes productives i de les relacions de producció que sostenen el destí de la nació. En realitat, açò és essencial; la meua teoria és menys una definició de la nació que una descripció de cada procés d'integració d'on ha sortit la nació moderna, i per primera vegada, la integració nacional és deduïda de l'evolució econòmica, de les modificacions de l'estructura social, de les divisions de classes. Ens fa veure que el procés d'integració a l'època feudal i als inicis del capitalisme, només podia unir les classes dominants en la participació en una comunitat de cultura; explico com, pel desenvolupament del capitalisme,

aquest procés d'integració s'acompleix després en les masses, com per a les *nacions històriques*, això significa l'ampliació de la comunitat de cultura, que, en un principi, només incloïa les classes dominants; això significa, doncs, l'entrada de les masses populars en la comunitat de cultura. Per a les *nacions no històriques* que vivien sota la dominació de classes estrangeres, això significa en primer lloc la naixença i la gènesi d'una comunitat de cultura nacional; açó és *el despertar de les nacions no històriques* (...) El moviment obrer és un dels capdavanters més potents de l'ampliació de la comunitat de cultura en fer-hi participar les masses populars (...)

La ideologia social es casa aleshores a cada país amb la seva pròpia tradició cultural i es diferencia nacionalment. L'especificitat de cada personalitat espiritual nacional es transmet al socialisme mateix de cada nació que esdevé llavors específic nacionalment (...) El socialisme internacional no pot defugir el procés de diferenciació nacional. Qui compara el marxisme alemany, el laborisme anglès, el bolxevisme rus, no podrà negar que

a cada nació, la ideologia socialista internacional rep la seva forma particular de l'herència nacional específica. La lluita de classe del moviment obrer és marcada pel caràcter nacional, el camp de la lluita és nacional (...)

Així no pot haver-hi dictadura d'un partit, d'una nació sobre els altres o les altres, ni dogma socialista únic: hi ha una autonomia nacional del socialisme. Tenint en compte les diferències nacionals, l'internacionalisme apareix com la coordinació, la cooperació en lluites que cal reconèixer com a pròpies de cada nació (...)

(prefaci del 1924, pàgines VII i següents)

(*La frase de conclusió al·ludeix a la temptativa de la Internacional II 1/2 [1922], la qual va presidir Otto Bauer. Cf. l'article d'André P. Donneur: «La Internacional dos i mig i la Internacional comunista: La fallida del congrés obrer mundial, temptativa de front únic internacional» a «La Mouvement social» núm. 74, gener-març 1971*) (nota de «Pluriel»).

2. — *EL DESENVOLUPAMENT DE LA COMUNITAT NACIONAL DE CULTURA*

Els pobles germànics del temps de Cèsar formaven una comunitat de cultura, però aquesta comunitat de cultura es va esfondrar en passar a l'estadi de l'agricultura i esdevenir la nació sedentària. En el lloc corresponent a la comunitat nacional, aparegueren llavors les comunitats locals fortament dissociades d'un lloc a l'altre, d'una vall a la vall del costat, d'una regió a una altra. Només les classes dirigents i dominants podien accedir a una cultura superior (...) La classe dels senyors manté una comunitat de cultura, però a sota d'ells, els pagesos explotats estan aïllats. La vida de l'esperit només és desenvolupada pel senyoriu, la llengua, la poesia, la literatura no existeixen més que de castell a castell, és una cultura cortesana; a sota, les àmplies masses treballadores d'artesans i de pagesos no estan lligades per la cultura nacional (...)

L'arrel de la cultura cavalleresca es troba en el lleure de la noblesa que estava alliberada de l'obligació de treballar a causa de l'explotació a què sotmetia

els pagesos. La cultura de la burgesia, en canvi, té la seva arrel directament en la mateixa activitat de la burgesia. És per això que, des del primer moment, ja pren un altre caràcter (...) La cultura ja no és cultura cortesana, sinó que, des de l'inici, és mitjà d'acció política, ciència i tècnica (...) Les escoles urbanes es desenvolupen, la impremta difon l'escriptura, la burgesia aporta el llibre (...) La Reforma fou després el lligam espiritual de la burgesia de les ciutats alemanyes.

Amb el capitalisme modern, els pagesos són alliberats dels lligams feudals, la terra és integrada a l'economia mercantil i la indústria esdevé un centre d'atracció per al camp, l'èxode rural dibuixa nous lligams entre el camp i la ciutat, les migracions, el desarrelament, el reclutament, el diari, el dret de vot, els partits polítics generalitzen els canvis intel·lectuals (...)

(pàgines 51 i següents)

3. — LA DEMOCRATITZACIÓ

De tots els moviments històrics que hi ha a l'origen de la nació moderna de l'època capitalista, el moviment obrer és, de bon tros, el més important. Perquè la seva eficàcia immediata és extraordinària: el moviment obrer ha obtingut la reducció de la jornada de treball, cosa que li permet de tenir una mica de temps per a adquirir una parcel·la de cultura nacional; el moviment obrer ha aconseguit amb esforços unes condicions de vida millors, de manera que els obrers ja no són totalment exclosos de la comunitat cultural degut a la misèria física i intel·lectual. Encara millor, en inspirar una por social a les classes dominants, el moviment obrer ha fet entrar les classes possessores en la via de les concessions; per tal de prevenir el socialisme, els burgesos i els propietaris rurals rics (*junkers*) han cercat d'influir damunt les masses i guanyar-les per a llur política, volen lligar els obrers i els camperols a llurs interessos per a oposar-se a l'acció de la classe obrera (...) Mitjançant la premsa, les associacions, la propaganda dels partits, la mateixa lluita dels par-

tits, la població sencera, participa, per molt poc que sigui, a la comunitat de cultura, passa sota les mateixes influències culturals (...)

Antigament, només les classes dirigents accedien a la cultura; és el capitalisme modern el que ha permès de nou que una cultura veritablement nacional pugui depassar els límits estrets dels pobles. Això ho ha fet desarrelant la població, arrencant-la de les subjeccions locals, transformant les estructures locals i professionals i constituint les classes modernes. La democràcia ha completat aquesta obra amb l'escola primària, el servei militar obligatori i el sufragi universal (...)

Tanmateix l'ampliació de la participació en la cultura nacional no és completa mentre subsisteix la propietat privada i l'explotació (...) La realitat de l'explotació entrebanca el futur de la nació com a comunitat de cultura, fa obstacle a la participació dels treballadors a la cultura, i açò no només val per a l'obrer sinó també per al pagès endeutat per la usura i les hipoteques; què saben els nostres obrers sobre Kant?, els nostres pagesos sobre Goethe? i els

nostres artesans sobre Marx? Les escoles en realitat no són pas del poble sinó un mitjà de dominació de la burgesia (...). El capitalisme ha engendrat la democràcia; però la democràcia no és més que un amor de joventut de la burgesia, i ha esdevingut la por de llur edat madura, car ha esdevingut un mitjà prou potent i útil per a la classe obrera (...). La burgesia entrebanca el desenvolupament de la nació. El capitalisme no pot completar la nació com a comunitat de cultura, perquè cada parcel·la de cultura en mans de la classe obrera es transforma en força contra ell, en arma girada contra el capitalisme. La nostra feina és la de portar a terme aquesta comunitat de cultura nacional per a tot el poble (...).

És essencialment per la democràcia socialista que tota la població pot entrar en la comunitat de cultura nacional. En la societat socialista, aquesta participació de tot el poble en la cultura no és sols possible sinó necessària; així es realitzarà el desig de Fichte en el seu «Discurs a la nació alemanya»: retornar a cada un la part corresponent de la cultura nacional. El socialisme no tan sols

fa participar les masses a la cultura, sinó que canvia l'essència mateixa de la cultura nacional que esdevé una unitat de propòsits i de destí conscient. La història futura del poble serà el producte de la seva voluntat conscient (...).

Per als partidaris i els adversaris del socialisme, es dona per fet generalment que el socialisme és igualador del caràcter distintiu de les nacions, en rebaixa les diferències i àdhuc les suprimeix. És cert que els elements de cultura material entre les nacions seran uniformitzats en la societat socialista. Aquesta evolució ha començat ja amb el capitalisme modern que generalitza i fa semblants les produccions, les tècniques, les ciències, les mateixes obres artístiques. Amb el socialisme aquesta tendència augmentarà, doncs, i la igualació de les cultures materials farà que les nacions siguin més plenament iguals entre elles (...).

Però la cultura intel·lectual no es transfereix per simple transmissió sinó per assimilació, és per això que, malgrat la igualació de les formes materials de cultura, l'autonomia de la comunitat de cultura nacional continuarà necessà-

riament. El socialisme significa una diferenciació creixent de la cultura espiritual de les nacions. Accés de tot el poble a la comunitat de cultura nacional, conquesta per la nació de la plena autodefinició, diferenciació espiritual de la nació, aquest és el sentit del socialisme. El socialisme porta en ell mateix la garantia de la unitat nacional, per la nacionalització mateixa dels instruments de producció, la generalització d'una mateixa educació, el desenvolupament d'una mateixa cultura comuna, l'orientació conscient d'una voluntat comuna. La nació ha d'esdevenir en primer lloc una collectivitat de treball per a ésser després una plena i autèntica comunitat de cultura (...)

(pàgines 90-94)

4. — *ESTAT NACIONAL I ESTAT DE NACIONALITATS*

L'estat medieval no és més que una jerarquia feudal el suport de la qual és el feu; l'Estat modern és el producte de l'economia mercantil; però no ha apare-

gut com a Estat nacional, el seu lloc de naixement és el país de la producció mercantil més antiga: les ciutats italianes. Els primers Estats moderns són les repúbliques urbanes italianes, però l'Estat aleshores no és més que una ciutat mercantil i no una gran nació (...)

En els països de l'occident europeu, les «grans nacions» s'han constituït a partir d'una organització feudal ja ampliada. La monarquia, cimera de la jerarquia feudal, ha contribuït a la formació nacional (...). A França, a Alemanya, l'Estat modern és l'hereu de l'organització feudal (...). Però l'organització feudal no és nacional per ella mateixa, a partir de l'Estat feudal, doncs, no s'arriba automàticament a l'Estat nacional; una organització estatal feudal pot, per raons que van a l'encontre de la formació nacional, mantenir-se; les nacionalitats es troben llavors dependents d'un gran Estat hereu de la feudalitat: és un Estat de nacionalitats, com l'imperi austríac n'és un exemple. La nostra feina, doncs, serà la d'analitzar les forces que han conservat i fan durar els Estats de nacionalitats i preguntar-nos si aquestes forces actuen encara i si l'Estat de nacionalitats ha

de mantenir-se encara ara. Àustria és l'exemple millor, car és el més gran dels Estats de nacionalitats d'Europa (...)

(Pàgines 165 i següents)

5. — *QUE ÉS UNA NACIÓ NO HISTÓRICA?*

L'Estat austríac és un dels resultats d'aquest gran moviment que condueix els fills dels pagesos alemanys, massa atapeïts damunt el seu tros de terra, massa nombrosos en llur zona d'hàbitat, cap al nord-est i el sud-est. Àustria és el fruit tardà de l'expandiment alemany a través de la colonització agrícola cap al sud-est, igual que Prússia és el resultat de l'empenta alemanya amb la colonització agrícola cap al nord-est (...). Però al sud-est, en el domini alpí, el país no era buit de persones; l'expandiment ha submergit, doncs, unes poblacions anteriors poc o molt romanitzades, formades per celtes i per eslaus principalment. L'aristocràcia local es barrejà amb el poblament alemany i la noblesa eslava escollí la llengua alemanya, de manera que encara

avui, sigui degut a l'expansió alemanya, sigui per fusió, el gran propietari és alemany, el camperol eslau per la llengua, aquest és el cas en el país eslovè. La dominació feudal és la dominació dels alemanys sobre els eslaus. Com que la cultura llavors només era la de la noblesa, la cultura és alemanya (...)

Els eslovens no tenien, doncs, cap participació a la cultura de l'època feudal. Els camperols eslovens no formaven en cap manera una comunitat de cultura, només constituïen una migrada comunitat local. Allò que feia de nexa d'unió de les petites viles i pobles no era, doncs, la permanència i el desenvolupament continuat d'una cultura nacional sinó —en la miserable condició cultural dels camperols d'aquests poblets— la transmissió de generació en generació, com un heretatge, d'alguns elements culturals provinents de la branca eslava del poblament. Però a causa de la feblesa, de la pobresa i de l'estretor de les relacions a les quals ens referíem, aquesta cultura rural particular fou submergida per un fet l'avantatge del qual era la potència de desenvolupament, que tenia un caràcter nacional i poder d'unificació: fou recoberta per una vida cul-

tural amb unes impulsions nacionals ben vives; la de la gran nació a la qual pertanyia la classe senyorial. Hom designa aquestes nacions dominades per una altra comunitat cultural amb el nom de *nacions no històriques*. Aquesta expressió no vol dir que aquestes nacions no n'hagin tingut mai, d'història, ja que els wends tenen una història fins a l'any 820, ni tampoc que aquestes nacions com Engels ho pensava encara el 1848, no siguin aptes per a una existència històrica pròpia, sinó solament vol dir que llur cultura nacional, com a conseqüència de la dominació d'unes classes dirigents portadores d'una altra cultura que ja era nacional, s'ha aturat històricament, ja no ha tingut un desenvolupament històric (...) Amb els inicis capitalistes i la Reforma hi hagué un començament de renaixença nacional (literatura eslovena, bíblica en eslové, participació a la guerra dels pagesos), però la declinació comercial i la Contra-Reforma bloquejaren aquesta renaixença i va caldre esperar el capitalisme del segle XIX perquè hi hagués el despertar nacional per mitjà de l'alliberament dels pagesos (...) Dissor-

tadament la cultura wenda aturada ha d'ésser reconstruïda ara (...)

(pàgines 188-193)

6. — *TXECS I ALEMANYS*

Per als txecs l'any 1620 significa el que havia significat per als wends l'any 820! Vuit segles més tard, com els eslovens, els txecs es convertien també en una nació no històrica.

La cultura nacional txeca estava morta, quan el poble txec al segle XIX es despertà a una vida cultural nova, posà de bell nou en circulació els records de l'antiga floració cultural txeca, i incorporà un vocabulari durant molt de temps oblidat enriquint així el tresor de la llengua, hom inflamà el sentiment nacional amb crides referents al passat, però la cultura espiritual de la nació txeca d'avui no té les seves arrels en la cultura txeca dels anys 1526 a 1620, encara que hom es dediqui amb predilecció a relacionar-les exteriorment. Entre l'una i l'altra, s'estenen dos segles de ruptura històrica durant els quals va mancar el lli-

gam d'una cultura nacional. Durant aquest temps no hi hagué una altra cosa que la transmissió de lligams culturals ancestrals en cercles locals, sovint restringits, del món pagès, que van mantenir una mena de continuïtat nacional malgrat la misèria cultural dels pobles, però amb una divisió de les parles i enmig d'un gran aïllament (...)

Austria ha esdevingut un Estat alemany en una situació intermèdia entre l'Estat feudal que reposa sobre el feu de la senyoria, i l'Estat modern que reposa sobre la producció mercantil capitalista. Els txecs no tenien cap part en la vida de les classes dominants, ni eren ja culturalment una nació, ni políticament; sense dret constitucional, eren una nació no històrica (...)

Aquest quadre, el desenvolupament dels cent vint anys darrers l'ha modificat completament. L'acció del capitalisme amplia arreu la comunitat cultural en la qual les masses es deslliguen dels vincles heretats de la potent tradició i són cridades a la participació a una cultura nacional. La nació txeca és la que ha recorregut amb més rapidesa i amb més d'èxit el camí que va de la nació no històrica

a la nació històrica; la causa no resideix en el fet que dos segles abans, ells ja eren una nació històrica, sinó perquè els països que ells habitaven són els que s'han desenvolupat més ràpidament en el terreny econòmic i han estat els primers a engatjar-se al procés del desenvolupament cultural capitalista. (...)

Les causes de transformació no són txeques pròpiament parlant, són idèntiques a les que hi ha en altres països. Les lluites de classes, a través de les quals s'estableixen la societat moderna i l'Estat modern, en l'imperi austríac multilingüe prenen la forma de combats nacionals i adquireixen una significació nacional (essent les classes dominants alemanyes). En el desenvolupament de la humanitat, evolució nacional i evolució social no són dues evolucions distintes, ni específiques d'algunes regions; al contrari, són a tot arreu uns conflictes reals de les classes econòmiques; són les transformacions de les formes de treball i de les relacions de producció que decideixen la potència política i la seva desaparició, la mort i la renaixença de les nacions (...)

(pàgines 207 i següents)

L'odi s'abranda contra els buròcrates, la noblesa i la classe dels capitalistes, i esdevé necessàriament una manifestació d'odi dels txecs contra els alemanys. Les professions liberals: metges, advocats, funcionaris, càrrecs eclesiàstics —igualmente catòlics que protestants—, i els estudiants, fills de pagesos i de botiguers, encara adquireixen més consciència nacional pel fet que els estudis no tenen una altra sortida que la medicina rural o les funcions inferiors (...) Aquests estaments s'oposen així a les classes dominants, i en llur odi contra les classes dominants alemanyes, comencen a sentir-se solidaris de les amples masses que són animades pel mateix odi, comencen a recordar-se que pertanyen a la mateixa nissaga que aquestes masses, a recordar llur nacionalitat (...)

La petita burgesia se sent txeca per condicions econòmiques; els clients dels moliners, cervesers, botiguers són les masses txeques. Una capa superior de la petita burgesia entra en creixement econòmic al mateix temps que les masses i els mateixos artesans s'empobreixen amb l'ampliació econòmica; per a aquesta categoria ascendent, la sortida alema-

nya és tancada, com que no pot ser assimilada, aleshores fa seva la ideologia revolucionària del temps, i reivindica la llengua nacional, esdevé nacionalista. Així al redós de la intel·ligència txeca, hi ha una petita burgesia txeca; la part superior de la petita burgesia pot així ésser portadora d'una nova cultura nacional. La revolució del 1848 fou marcada per aquest esperit petit burgès i Palacky s'oposà alhora als drets de la noblesa i de l'aristocràcia del diners, però també al dret del treball; contra el socialisme, demana a l'Estat que protegeixi la propietat, per por del proletariat (...)

El despertar de les nacions no històriques correspon a les oportunitats de la burgesia nacional (...)

La contradicció entre país alemany i país txec ha d'ésser entesa com un contrast entre regions de desenvolupament capitalista avançat i de desenvolupament capitalista menys evolucionat. En aquesta mena de regions, hi ha una contradicció general: la burgesia de la regió industrial sempre fa sentir la seva riquesa, l'esclat de la seva cultura, la seva alta direcció, i esguarda sempre amb menyspreu les regions pobres menys desen-

volupades i culturalment retardades (...)

L'acapament de la plus-vàlua és fet pel capitalisme més desenvolupat. Malgrat treure la plus-vàlua de les dues regions, els capitalistes de les regions altament desenvolupades acumulen el capital constant en aquestes regions, mentre que la part del capital variable roman més important en les regions endarrerides. D'aquesta manera no tan sols exploten els obrers de llur propi país, sinó que, més greu encara, s'apropien de la part més considerable de plus-vàlua que es produeix a les regions econòmicament menys desenvolupades, i aquesta explotació va creixent amb el desenvolupament del capital. A més, els salaris són més baixos a la Bohèmia txeca que al país alemany, i ultra això, els preus dels articles són necessàriament proporcionalment més elevats en país txec. El treball txec enriqueix els capitalistes que no són txecs sinó alemanys i així la Bohèmia txeca s'adona que una part del seu treball sosté la cultura material i espiritual de la Bohèmia alemanya. Solament la burgesia alemanya es beneficia de la centralització austríaca (...)

A més a més, a les regions industrials,

no solament augmenta l'acumulació del capital ja en principi més forta, i s'incorpora al capital una plus-vàlua sempre més considerable, sinó que també es desenvolupa la demanda de forces de treball. Els salaris més alts fan disseminar-se el proletariat txec per les regions de parla alemanya (...)

Allà on la indústria només creix lentament, els treballadors txecs arribats en petit nombre, tenint en compte que el veïnat alemany és àmpliament majoritari, s'assimilen en poc temps; pel contrari, als llocs on els treballadors txecs constitueixen una massa d'immigrants, es tanquen pràcticament tots junts i mantenen llur nacionalitat. L'obrer txec que arriba de la seva contrada on els salaris són baixos i el nivell de vida elemental, apareix com un rebentador de salaris, un esquírol. Però els obrers alemanys han après a sobreposar-se a l'odi i a l'animadversió en la lluita contra el capital, costat per costat, amb els obrers txecs. Als obrers alemanys l'emigració txeca ha aportat el sentit de la solidaritat dels interessos de tots els obrers, la necessitat d'un combat comú dels treballadors de qualsevol nacionalitat. Però l'efecte de l'emigració fou

tot un altre sobre la petita burgesia alemanya (...)

El petit burgès i el pagès, instal·lats, més ben dit, arrelats a llur trosset de terra només senten odi envers tot allò que els és estranger, i envers qualsevol novetat que surti d'aquest cercle estret. «Nat, casat i mort» en l'estretor de la seva petita pàtria. Per això, en un principi, hi ha desconfiança, després rebuig, més tard refús de l'estranger, exclòs com un paràsit. En la burgesia urbana l'esperit de clan, molt tancat, aconduïx a la defensa del caràcter alemany de les ciutats; el petit burgès només considera la seva ciutat, no la nació i encara menys la misèria. Així, en política, la tendència de la petita burgesia s'expressa per l'odi nacional. Aquesta política desperta el moviment contrari de la minoria nacional, i com que el sentiment nacional de qualsevol minoria en un medi estranger és ja molt fortament sentit, l'odi que la població dirigeix contra l'emigrant estranger encara el reforçarà més (...)

La petita burgesia txeca que es desenvolupa al si de les minories txeques, treu clientela a la petita burgesia alemanya, la competència esdevé un mitjà de com-

bat de la nacionalitat, l'odi nacional encara s'enforteix més amb aquesta rivalitat de dues nacions per aconseguir la clientela i l'hegemonia comercial. Això durarà tant com continuï la migració de les regions agràries txeques cap a les regions industrials alemanyes; una solució fóra el desenvolupament de les regions txeques, però la petita burgesia alemanya ho rebutja. És per això que el nacionalisme de la petita burgesia alemanya no té cap objectiu concret, no serveix cap disseny determinat, no és més que l'expressió d'imptència d'una població trasbalsada per l'odi nacional (...)

Els advocats, els metges txecs emigren igualment, la *intelligència* alemanya també troba, doncs, una competència. Els txecs instruïts entren en les funcions administratives. Per por a la submissió als estrangers, l'odi nacional adopta llavors unes posicions ultranceres i denuncia la invasió de l'administració pública pels estrangers, esperonats per la competència dels càrrecs; la *intelligència* es llança a la política i proveeix els *führers* de la petita burgesia nacionalista que es desfà en pamflets i discursos. (...)

La petita burgesia txeca, per la seva

banda, s'engeloseix políticament dels alemanys que tenen justament els privilegis polítics pel sistema del vot censitari. Però la petita burgesia txeca en la seva lluita contra la dominació alemanya no té tampoc perspectiva, solució social; la seva lluita esdevé artificial, manifestació buida, que dissimula el somni d'un capital txec, d'esdevenir burgesia txeca. L'odi contra els alemanys es confon sovint amb l'odi contra els jueus, ja que les minories alemanyes de les regions industrialitzades txeques comprenen una part prou important de jueus (...)

La petita burgesia txeca es desenvolupa amb el comerç, l'artesanat, la implantació industrial. Es produeix una centralització del capital txec a Praga, a través de les caixes d'estalvi txeques. Les associacions de capitals familiars txeques, després per les societats anònimes txeques: societats d'assegurances, cerveseries, etc. (...) La ben recent gran burgesia txeca ha fet servir la lluita nacional per la seva promoció i l'utilitza per als seus interessos propis. Ara ha esdevingut un deure nacional comprar capses de llumins txeques, assegurar la casa contra incendis en una companyia txeca. No

és solament en qualitat de venedora que la burgesia txeca utilitza el sentiment nacional, sinó que també ho fa com a compradora de força de treball. Collocant-se al cap de la nació, prenent la defensa dels interessos nacionals vertaders o falsos, vol dissimular sota un vel les contradiccions de classe, i guanyar l'adhesió dels treballadors txecs i alemanys contra la burgesia alemanya i txeca, o si més no afeblir la classe obrera per mitjà de la divisió nacional (...)

El sentiment nacional dels petits burgesos es desfoga en demostracions forassenyades i sense objectiu, en clamors irraonables. L'odi de la majoria entreté l'odi de la minoria; a cada costat, els sentiments s'abranden en un odi nacional i l'eslògan esdevé aleshores la fórmula sense contingut de l'honor nacional, mentre que cap resposta no és aportada a la solució del problema de la minoria nacional. El trasbalsament pel capitalisme de les relacions anteriors ha fet que els moviments de població hagin engendrat els odis nacionals; l'odi nacional es concentra en els caps de la petita burgesia de les dues nacions. Així, si la petita burgesia

és la transmissora de l'odi nacional, la burgesia és qui l'utilitza (...)

(pàgines 230 i següents)

7. — LES NACIONS REVOLUCIONÀRIES

Aquestes pàgines es van escriure abans de la fragmentació de l'imperi austro-hongarès com a conseqüència de la primera guerra mundial.

L'error d'Engels va ésser el de pensar que les nacions que no tenen gens d'història, no poden esperar cap esdevenidor. Aquest punt de vista és avui completament contradit pels fets. Si la història de les nacions d'Àustria encara no demostra a bastament que això és un error total, la història de la revolució russa sí que és ja convincent. Les nacions no històriques, com les dels letons, els estonians, els russos blancs, han estat a la primera fila de la batalla en la lluita revolucionària. Sobre la base mateixa del mètode d'anàlisi històrica de Marx i d'Engels, poden ara comprendre el despertar de les nacions no històriques a la vida his-

tòrica a través del desenvolupament del capitalisme i la revolució de la democràcia (...)

La qüestió avui dia és de saber com, a l'interior d'Àustria, les nacions volen regular llur vida comuna (...) I aquí, els papers dels dos tipus de nacions queden invertits. Ara, les nacions no històriques representen la revolució, les nacions històriques, en canvi, són conservadores. Les nacions no històriques volen suprimir tot el que subsisteix de l'antic imperi austríac i desempallegar-se dels Estats de la corona, llurs portaveus, l'eslovènic Kautschicht i el txec Palacky proposen la partició d'Àustria en regions unides nacionalment (...)

(pàgines 271 i següents)

I és per això que el món obrer és la punta de llança del combat nacional de totes les nacions reduïdes a servitud pel tsarisme, és per això que els polonesos socialistes a Prússia combaten també els interessos de classe dels prussians opressors de la nació polonesa; és per això que el món obrer a Hongria combat

pels interessos nacionals dels alemanys i dels eslovacs, dels romanesos i dels serbis. És sobre aquesta base nacional que a Austria combaten les nacions no històriques; és alemany l'Estat que els oprimeix, alemanys els tribunals que protegeixen els propietaris i tanquen a la presó els desposseïts, és en la llengua alemanya que és proclamada tota condemna a mort, és en llengua alemanya també que l'exèrcit rep les ordres quan és enviat contra els treballadors afamats en vaga. Victor Adler ja ho digué una vegada: «la llengua alemanya era la llengua de l'opressió de l'Estat i de l'administració estatal» de l'antiga Austria. Més encara: la llengua alemanya era la llengua de l'adversari de classe, la llengua dels burgesos i de les classes mitjanes, la llengua dels fabricants, dels homes d'empresa i de llurs agents, dels botiguers i la de l'usurer. A l'encontre, el moviment nacional es presenta, doncs, com un moviment revolucionari de la seva pròpia nació (...) l'instint revolucionari desvetllava en el món obrer de les nacions no històriques l'odi envers les nacions històriques dominants (...) La primera posició del món obrer d'aquestes nacions

era, doncs, un nacionalisme espontani (...)

(pàgines 302 i següents)

8. — RESPOSTA A ROSA LUXEMBURG

En el seu treball del 1898, *El desenvolupament industrial de Polònia*, Rosa Luxemburg mostra que la qüestió polonesa es presenta d'una manera diferent que el 1631 o 1863, com a conseqüència de la rapidesa del desenvolupament industrial. «Polònia —diu— és avui després de Sant Petersburg i de Moscou, la regió de l'imperi rus més desenvolupada pel capitalisme (...) Les classes capitalistes no tenen interès a separar-se de l'imperi rus, ja que treballen precisament per al mercat rus (...) L'alliberament de Polònia de la dominació russa seria perjudicial no solament per als interessos dels capitalistes, sinó també pels mateixos treballadors, car l'evolució capitalista es veuria entrebancada, igual que el progrés cultural (...) Els polonesos han d'abandonar la idea d'un Estat independent.» (...) Considero aquest avenç

de pensament com a extremament potent i digne d'atenció (...) però cal afegir alguna cosa més: no n'hi ha prou en demostrar que el desenvolupament capitalista de Polònia engendra classes socials els interessos econòmics de les quals són contraris a la restauració d'un Estat polític capitalista polonès, fóra millor cercar l'estat d'esperit dels homes, llurs desigs i llurs idees; veure de quina manera a través de les transformacions espirituals, és la nació que canvia, com es transforma la posició de les masses davant la qüestió de l'Estat nacional polonès. La política de cada una de les classes socials no és solament determinada pels seus interessos econòmics de classe, sinó també per la seva ideologia de classe que és el producte del conjunt de les condicions socials d'existència. La nació polonesa es troba ara en una remarcable situació intermèdia. L'explotació és interna, la de la noblesa polonesa encara i ara ja la de la burgesia polonesa. Però, d'altra banda, la nació polonesa és una nació oprimida que pateix sota la fèrula de la dominació estrangera russa. En conseqüència, la posició dels obrers polonesos davant la qüestió nacional és doble:

d'una banda l'antagonisme de classes, i de l'altra, la dominació russa (...) dues inclinacions fonamentals que es troben també en dos partits socialistes (...) És, per tant, una follia només veure en la divisió del socialisme polonès una responsabilitat personal dels militants o el resultat d'una intolerància dels marxistes (...)

(pàgines 449 i següents)

Pròleg	5
NOTES SOBRE LA QÜESTIÓ DE LES NACIONALITATS	
La Nació	13
L'Estat	38
LA QÜESTIÓ DE NACIONALITATS I LA SOCIALDEMOCRÀCIA	
Teoria de la nació: Significació ge- neral i factor lingüístic	45
El desenvolupament de la comu- nitat nacional de cultura	52
La democratització	54
Estat Nacional i Estat de Nacionali- tats	58
Què és una nació no històrica	60
Txecs i alemanys	63
Les nacions revolucionaries	74
Resposta a Rosa Luxemburg	77